

Tereziina mystická „aktuálnost“

Mám-li k dispozici tento malý prostor, bude moje přednáška spíše duchovní než vědecká. Nechci poukazovat na to, že naše doba je dobou krize. To je všem zřejmé. Mluví o ní papež František i velcí současní myslitelé. Italský filozof Remo Bodei říká, že vzhledem k nestálosti našich představ by bylo užitečnější číst dnes Sokrata, Platona, Aristotela.

Na začátku svého příspěvku o postavě Terezie pro naši dobu řeknu pár slov o *společném genetickém kódu*, který ji pojí s původním Karmelem. Terezie se podepisovala – karmelitka – a plně se cítila spojena s původním Karmelem, který vznikl ve 13. stol. v Palestině.

Ona sama žila v 16. století, v jednom z nejsložitějších. Křesťanské společenství trpělo zkažeností a kvůli herezi se rozdělovalo. Přitom geograficky se církev rozšiřovala zahájením velmi špatné evangelizace Nových Indií. Naše Matka bojovala proti tomuto zlu nejprve uskutečněním vlastní konverze. Potom byla Kristem vedena mít účast na bolestech ran církve: „*Jsem já zodpovědná za tolik zla?*“ táže se v *Cestě k dokonalosti*. „*Co dělat?*“

To, co udělala nejdříve ze všeho, bylo rozhodnutí dodržovat *Původní Řeholi Karmelu* s co největší dokonalostí. Ta od prvních mnichů požadovala „*modlit se bez ustání*“. Kontemplativní ideál stavěla do středu existence. Křížáci, shromáždění na hoře Karmel, si více vážili práce pro mír modlitbou než mečem. Terezie tak začala klášter do středu života modlitbu, dříve než ji Pán vrhl do dobrodružství Zakládání, která známe. První otcové ve 13. století si říkali *Mariini bratři* a Marii prohlásili za Převorku. Terezie hluboce pocítovala pouto s Marií a Josefem. Když byla v roce 1572 povolána k úřadu převorky v klášteře Vtělení, postavila její sochu na své místo v chórové lavici.

Tedy pokračování, ale i novost. V čem spočívá originalita? Odpovím tak, že **to nové učinil Pán** zásahem do jejího života. Terezie je svěřice, na niž Bůh ráčil ukázat mimořádným způsobem cestu mystického putování, a to tak, že ji učinil opravdovou „*Učitelkou duchovních lidí*“ – tak ji nazvala církev – když ji prohlásila Učitelkou na cestách kontemplace.

Jaká je tedy aktuálnost Tereziiny mystiky? Řekl bych to takto: *Novost, kterou v ní učinil Pán*. V dialogu s vámi bych chtěl nechat vyniknout tři aspekty jejího duchovního života, které se ještě dnes zdají být velmi moderní:

1. Pojem Boha jako *Otce milosrdenství*.
2. Její život společenství s jednotlivými Osobami Trojice.
3. Ústřední působení Ducha Svatého v jejím životě.

1. Vyjdu z tereziánského pojmu *milosrdného Boha*. K prohloubení milosrdenství nás podněcuje papež František aktuálním listem s titulem *Tvář Otce je Tváří Milosrdenství*, odkazujícím k mimořádnému Jubilejnímu roku. Nejvyšší pontifik píše, že pocítil pro současný svět potřebu proniknutí do tajemství Božího Milosrdenství a jeho prohloubení (*Misericordiae vultus*, č. 2).

Bůh, kterého Terezie ve své zkušenosti modlitby potkává, je Bohem milosrdným. Ve svých spisech nikdy nepoužila slovo „*milosrdenství*“ pro označení milosrdných děl. Pro svěřici se tento termín hodí jen pro Boha. „*Vy jste Bůh milosrdný*“ (C 3,9).

Tvrdím nyní, že její idea Boha se lišila od ideje teologů její doby:

a) *Věřila v BOHA ZLATNÍKA, který pozlacuje lidské viny. V Životě 4, 10 nám podává syntézu svých myšlenek. Říká, že mnohokrát byla ohromená Boží Dobrotou, uchválena Jeho Milosrdenstvím. Skrýval její nedostatky a své hříchy. Zasepával oči těch, kteří ji viděli, a odnímal je z jejich paměti. Pozlacoval viny, proměňoval je (proměna pro dílo Vzkříšení). Dával zazářit jako její ctnosti tomu, co byl Jeho dar. To vše bylo velmi originální pro tehdejší teologii (kterou zplodil Luther) a v ovzduší strachu vytvořeného ve Španělsku inkvizicí. Soudci šli v hledání vin až k rodokmenům a snadno naslouchali donašečům (Bartolomé Carranza).*

b) *Dále je Tereziin Bůh Bohem, který v okamžiku obnovuje ztracený čas. V jejím životě byly roky ztracené ze slabosti znovu získány díky Tomu, který jí ukázal svou moc a velikost svých děl. „Jste mocný, veliký Bože. Kdyby se moje duše v této chvíli poznávala, jaká je skutečně, mohla by vidět, když uvažuje o čase, který ztratila, jak jí ho vy, Pane, můžete v okamžiku získat zpět. (...) Ať je chválen můj Bůh!“ (Zvolání 4,1).*

Aktuálnost Tereziiny nauky má význam i ve skutečnosti, že mnoho jejích dcer vyzvedá ji drahá témata a nově je vtěluje do různých dob, kontextů a kultur. **Například sv. Terezie od Dítěte Ježíše měla poslání rozvinout vnímání Milosrdné lásky a zaktualizovat ho v 19. století. Celá existence svěřice z Lisieux se jeví nasycená Milosrdenstvím.**

Z tohoto úhlu pohledu je rozhodující pozorně si všimnout, v jakém historickém prostředí se uskutečnilo poslání „Terezky“. Svět, do kterého se narodila, byl vpravdě kořistí vědeckého opojení a mnoho lidí tvrdilo, že budoucnost a spása už náleží Vědě (**Marx, Nietzsche, Freud**). Velké náboženské jistoty jsou jen nadstavbou, která už vymírá. Jean Guitton v knize *Il genio di S. Teresa di Lisieux* (SEI, Turín 1955, str. 11) popsal toto prostředí slovy: *V náboženské zbožnosti 19. století převládalo klima, které můžeme vyjádřit výroky typu: Bůh nás miluje, ale je pravděpodobnější, že mu způsobujeme víc žal než zalíbení... Hlásání musí probudit trýzeň... Být zavržen je snadnější než se spasit... Být svatými ve světě je skoro nemožné... Opravdoví křesťané musí vyhradit zvláštní kult „dílům“ a „zásluhám“.*

Avšak Terezie od Dítěte Ježíše vidí Boha *Milosrdného v jeho vlastní přirozenosti*: Bůh „*klonící se*“ k nicotě, ze které nás stvořil, „*klonící se*“ stále k nicotě, do níž neustále hrozí, že padneme, „*sklánící se*“ nad svými dětmi *dříve než padnou* (...). Jejím drahým obrazem bylo „*malé dítě*“ na klíně Boha jako na klíně matky.

2. Chtěl bych se nyní dotknout dalšího aktuálního aspektu mystiky Terezie z Avily: myšlenka Lásky jako společenství, vycházející z její zkušenosti vztahu s Trojicí.

Uvedu jen některé linie k pozdější možné reflexi.

Světice měla zpočátku jen příležitostné vize Nejsvětější Trojice, po roce 1571 pak častější. Mluví o nich v Životě, v Relacích a ve Vnitřním hradu. Vyjevuje, že na začátku byla ohromená, protože byla zvyklá jen na vidění oslaveného Krista.

Terezie činí zkušenost samotného bytí a konání Trojičního Boha. Říká, že mezi osobami Trojice je neustálá KOMUNIKACE lásky. V **Relaci 33** píše: „Osoby se *milují, komunikují a znají*“. Všechna jejich činnost „navenek“ je rozpínání-komunikace lásky. V **7H 1,3** píše, že Trojice se nám všem sděluje jako *světlo slunce*, dárce bytí.

V textu 7H 1,6 říká, že *Tři Osoby se s ní sdílejí, mluví s ní a dávají jí pochopit slova, v nichž Pán říká v evangeliu (Jan 14,23), že ON s Otcem a s Duchem Svatým přijde přebývat do duše, která ho miluje a plní jeho přikázání.*

Toto vše, zvláště co se vztahuje ke komunikaci jednotlivých Osob Trojice s její duší, vyděsilo tehdejší teology i její přátele jako P. Graciána a dominikána P. Yanguase, kteří dělali korekturu textu. Ten byl pak na jaře roku 1591 nemilosrdně odsouzen inkvizicí.

Zde citujeme odsouzení: „Tato nauka, která mluví o přímé komunikaci každé jednotlivé Osoby Trojice s duší, je heretická.“ Terezie už však nebyla naživu. Umřel i Alfonso de la Fuente. Její nauka však stále září nedostižným způsobem.

Terezie měla další úžasnou duchovní dceru s posláním uchopit toto její vnímání a zaktualizovat ho na počátku 20. století: blahoslavenou Alžbětu od Trojice. Celá její existence je prožita ve vztahu s Otcem v Synu skrze Ducha. Vybízím vás přečíst si její Povznesení k Trojici.

a) Teď bych chtěl aplikovat tuto intuici-zkušenost Terezie od Ježíše, kterou jsem vyjádřil slovy: „**TROJICE JE KOMUNIKACE**“, na RODINU a na současnou CÍRKEV.

Toto mystické poznání je velmi aktuální. Exploduje s II. vatikánským koncilem. Vzpomínám si na knihu kardinála Hammera ze 70. let, která vyvolala údiv: „*Církev je společenství*“. Údiv, který trvá, protože je to nauka stále k realizování.

Začínáme od prvních kapitol Genese. Člověk je esenciálně předurčován svou přirozeností jako *bytosť, která se realizuje skrze „vztah s“* („Není dobré, aby člověk byl sám...“). *Nejdříve vztah s Jahvem a pak s „druhou“ lidskou bytostí. Tedy člověk je stvořen Láskou k lásce, s povoláním předávat tuto lásku druhým* („Plodte a množte se“), spolupracujte na díle Stvořitele.

Snubní vztah je pak přijat celým Starým Zákonem (srov. především Píseň písní a Ozeáš) *jako symbol a znamení vztahu svobodné a vzájemné lásky, kterou Jahve nabízí člověku.*

Tento koncept je *přiveden k nejvyšším vrcholům Ježíšem*. Věčný život v Království je symbolizován věčnou svatební hostinou. Ježíš pak odkrývá *intimní, důvěrný Boží život, zjevený jako „communio“*, tedy jako trojiční „rodina“, v *hlubokém a plném společenství osob rozlišených, ale nerozlučně sjednocených ve vzájemné lásce*. Pak tedy je *křesťanský život, takto představený Kristem, dynamický, přináší stále progresivnějšího snubního spojení jednotlivce s Ježíšem. Skrze lásku Ducha Svatého je jednotlivec učiněn synem v Synu a uveden do trojičního společenství s Otcem* („Ať poznají Tebe...“ Jan 17). Toto společenství s Kristem *vyžaduje skrze „nové přikázání“* („Milujte se navzájem...!) *spojení s bratrem až k jednotě srdce a mysli* („Jako Ty Otče ve Mně a Já v Tobě...“). Tato dynamika křesťanského života *vytváří skutečnost Trinitární Rodiny. Musíme proto žít podle vzoru křesťanské komunity*. Takový model, zrealizovaný v církvi, by se měl pomalu uplatnit v evangelizaci a rozšířit se do celého

světa a stát se *modelem nového lidstva*, tj. nových vztahů mezi lidmi, národy, kulturami, ve „společenství různosti“, respektovaných a ceněných, ale vzájemně darovaných druhým.

Tato LÁSKA se projevuje různými formami a na různých úrovních:

- CARITÁ jako bratrství a pomoc všem lidem (každý člověk je bližní)
 - AMORE vzájemná láska, která se uskutečňuje v křesťanské komunitě (srov. Sk)
 - PŘÁTELSTVÍ jako vztah intenzivní a hluboký, který se žije s druhým člověkem, mimořádně, výjimečně (David a Jonatan)
 - AMORE manželská láska, *zvláštní povolání* jako totální sjednocení dvou osob („jako Kristus a církev!), kde se dává VŠE (jako *jedinečnost* a *věrnost*) a NAVŽDY (jako *nezrušitelnost*) a následná láska rodiče-děti
 - ZASVĚCENÍ v CELIBÁTU, *zvláštní povolání*, volba vztahu s Bohem jako jediné „vše“ ve službě všem bratřím.
- Tyto všechny dimenze Lásky společně realizují, tak že se doplňují, život jednotlivého člověka a církevní a lidské komunity.

Ježíš přináší **manželský vztah** k nejvyššímu zvýraznění tím, že ho činí symbolem své lásky k církvi (On je Manžel, církev je manželka). A „transcenduje“ ho tím, že panenství pro nebeské království činí „eschatologickým“ znamením vztahu, který bude na věčnosti („jako andělé v nebi“, srov. Mt 22,30). V manželství „zjevuje“ křesťan světu časný Boží plán o muži a ženě a o jejich plodnosti. V panenství pro Království „zjevuje“ křesťan světu VZTAH VĚČNÝ. Každá forma křesťanské komunity (rodina, presbiteriát kněží, komunita panen) musí realizovat reálný život „rodiny“ podle trinitárního vzoru.

Každé ze tří základních povolání (manželství, služebné kněžství, řeholní zasvěcení) v životě církve může dát a přijmout od jiných to, co je každému vlastní: respektive Kristus Manžel, Kristus Pastýř, Kristus chudý, čistý a poslušný. Každé povolání se může obohatit odstíny lásky, které jsou typické pro jiná.

Prvním vzorem takovéto „rodiny“ realizované ve společenství třech různých povoláních, vzorem nejjednodušším, ale právě proto nejradikálnějším a nejdokonalejším, je přirozeně *nazaretský dům*.

Můžeme se ptát: Je tento trinitární model realizován v našem životě, v rodinách, v církvi? Nejsme snad v době krize?

b) Pokračujme vyjádřením, že koncilní definice rodiny jako „*domácí církve*“ není jen metaforou. Rodina je skutečně církví, tj. její *autentický a úplný moment* (i když pochopitelně není celou církví...). Vlastní vskutku všechny charakteristiky, které definují samotnou církev. V tomto smyslu je křesťanská rodina, pokud žije ve vzájemné lásce, již *autentickým momentem pravé církve*, když si *přivlastnila Ježíšovu přítomnost*. Její *pouhé žití, její pouhá existence s touto Ježíšovou přítomností*, může *přitahovat a evangelizovat okolní svět* (jako v prvních dobách, kdy byli, podle Tertuliána, pohané přitahováni, „když viděli, jak se křesťané milují“; a ne pouhým kázáním, které v určitých periodách ani nebylo kvůli pronásledování...).

Toto je základní aspekt církve. Církev může být *zamýšlena jako tvořená dvěma „komponenty“*: jako přítomnost osoby Krista *ve světě má aspekt „vnější“* (odpovídá nějakým způsobem našemu tělu) a *aspekt „vnitřní“* (analogicky odpovídá naší „duši“), který mu *dává život*. *Vnější aspekt církve* (samozřejmě neodmyslitelný, protože právě žijeme v konkrétním světě) je *tvořen viditelným*: struktury, hierarchie, budovy, organizace, obřady... „*Vnitřní aspekt (duše, která dává život) je právě tím být jedno „ve jménu Ježíšově“*, tj. *ve vzájemné lásce, která rodí přítomnost Ježíše Vzkříšeného s Jeho Duchem „mezi námi“*.

Samozřejmě, *existuje-li pouze vnější aspekt* (byť i velmi dobře organizovaný...) a není vzájemná láska, *realitou je mrtvé tělo*, které, i když je náhodou krásné, je na každý pád mrtvolou.

3. Poslední bod: Terezie a Duch Svatý

Nauka o Duchu Svatém je u Terezie bohatá, ale *implicitní*, ne explicitní, těžko rozlišitelná na první pohled; také proto, že **různá jména**, která Terezie Bohu dává, činí obtížnou identifikaci božské osoby, o kterou se jedná. Např. PÁN, MAJESTÁT jsou tituly připisované jak Otci, tak Synu i Duchu (C 27,1 – 35,3).

Ústředním bodem činnosti Ducha Svatého pro Terezii je *přetvoření křesťana a nový život*. Popisuje to, především ve Vnitřním hradu slovy vody, ohně, vůní, typickými symboly Ducha Svatého (4H 2, 5-6). Způsob, jakým probíhá přetvoření, popisuje *symbolem housenky*, která se proměňuje skrze vlastní smrt v bílého motýlka (5 H 2).

Příběh známe: Motýl naklade vajíčka, vajíčko se otevře, vyleze housenka, která má velký hlad a žere morušové listy, žere po pět dní, pak spí a po čase změní kůži. Toto se čtyřikrát opakuje. Když je dost velká, vyleze na větvičku a už nežere. Pod ústním otvorem má díru, která se nazývá snovací bradavka, a z ní vychází hedvábné vlákno, které pomalu omotává dokola a stává se zámotkem. Uvnitř se promění v kuklu a asi po 20 dnech se promění v motýla.

Podle španělského odborníka, velkého teresianisty, Mase Arronda, vstupuje Duch Svatý do hry hned od začátku: *Dává teplo semeni, které se začíná živit a žít přivádí člověka, ubohého červa, ke všem různým metamorfózám*

milosti až ho učiní jasným a schopným – jeho samotného – produkovat hedvábí. Zavinutý do jasného hedvábí umírá jako v Kristově hrobě, ale s Ním vstává jako bílý motýlek. **Bůh opravdu pozlacuje hříchy!**

Duch Svatý je pro Terezii představován také symbolem stínu a mraku. Velice důležitým úkolem stínu je clonit paprsky silného slunce: Boha, který se chce sdělovat duši. Bez tohoto filtru by nebylo možné vidět Boha a komunikovat s Ním (PAD 5,4).

Jaké je znamení činnosti Ducha Svatého v našich duších? V *Cestě k dokonalosti* (C 27,7) a ve *Vnitřním hradu* (6H 2,4) píše, že je *zamilovaností naší vůle*.

Jak se to stane? V Životě (**Ž 29, 8-14**) vypráví zkušenost transverberace cherubínem s ohnivým šípem(dardo) a představuje Ducha Svatého symbolem **šípů**. Tento šíp, který způsobuje *bolest* zapomenutí na sebe a pohrdání věcmi světa a současně *radost* ze zamilovanosti do Pána, je vskutku básnický a zkušenostní způsob ukázky činnosti Ducha Svatého.

Stane se, že další Tereziina duchovní dcera, Mariam od Ježíše Ukřižovaného, Malá Arabka, zaktualizuje její myšlenku o Duchu Svatém. Byla kanonizována v Římě 17. května 2015.

Máriam Baouardy se narodila v Abellin v Galileji, mezi Nazaretem a Haifou 5. ledna 1846. Ve třech letech osiřela. Strýc si ji vzal do egyptské Alexandrie. Ve dvanácti letech byla zasnoubena a snoubenec ji chtěl přinutit, aby se stala muslimkou. Protože odmítala stát se jeho ženou a muslimkou, těžce ji poranil na krku. Považoval ji za mrtvou, zabalil ji do plátna a odnesl za město. Panna Maria ji zázračně uzdravila. Sloužila pak v různých městech, až se dostala do francouzského města Marseilles.

Roku 1864 vstoupila jako laická sestra na Karmel v Pau ve Francii. Po třech letech odchází jako novicka na zakládání do Mangalore v Indii, kde skládá sliby. 29. března 1867 dostává stigmata. V roce 1872 byla poslána do vlasti, protože její výjimečné mystické projevy jsou posuzovány jako podezřelé. *Převorka ji často nacházela v extázích v korunách stromů.*

Nadpřirozeně inspirována založit Karmel v Betlémě se mohla roku 1875 vrátit do Palestiny. Koncem roku 1876 zakládá komunita karmelitek z francouzského Pau první palestinský klášter, postavený podle návodu světice. Přemýšlela také o založení kláštera v Nazaretě. Tato její myšlenka je realizována až v roce 1910, tedy několik let po její smrti 26. srpna 1878.

Duchovní život Marie, bohatý na mimořádné jevy, vyniká velkou prostotou. Pokorná a nevzdělaná mladá žena dávala teologické rady a vysvětlení průzračně jasně. Dlouhý časový úsek měla účast na pašijovém utrpení Páně, zvláště v postní době. Měla časté extáze, proroctví, vzlety ducha, ale stále doprovázené řádným cvičením ctností jako pokora a poslušnost. V určitých periodách se zdálo, že má nad ní posesivní moc zlý duch. Vynikala **mimořádnou úctou k Duchu Svatému.**

V době, kdy byl Duch Svatý „velkým neznámým“, se stala apoštolkou a propagátorkou jeho úcty. Z Karmelu v Betlémě napsala sr. Maria z nebeského pověření Jeruzalémskému patriarchovi, mons. Braccovi, aby mu doporučila kult k Duchu Svatému.

Na její žádost nechal postavit Jemu zasvěcený oltář ve své katedrále. V lednu 1876 prorocky předvídajice bezprostřední válku na Balkánu, zapřísahá sr. Marie patriarchu, aby se denně modlil *Veni Creator Spiritus*. V prosinci požaduje nověnu k Duchu Svatému. Mons. Bracco souhlasí s modlitbami mladé mnišky. Se smělostí píše dokonce Svatému Otcí. Říká mu, že se cítí nutkána sdělit mu tajnosti, které pálí její srdce. Prostřednictvím patriarchy posílá v roce 1877 Piu IX. poselství, **v němž žádá především zavést pro celou církev zvyk, aby jedenkrát měsíčně sloužil každý kněz mši sv. k Duchu Svatému. Následující papež Lev XIII. napsal první encykliku věnovanou Duchu Svatému.**

Papež Jan Pavel II řekl při beatifikaci 13. listopadu 1983: „*Celý život Malé Arabky, naplněný mimořádnými mystickými dary, byl prožíván ve světle Ducha Svatého*“.

Ona je posledním bílým motýlkem, když použijeme srovnání s housenkou bource morušového sv. Terezie, který přichází s posláním hlásat, že Duch Svatý je zcela Láskou a Milosrdenstvím!